

การนิเทศภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Internal Supervision in Basic Education Institutions

สุพจน์ แสงเงิน¹, สมถวิล ฤกษ์งาม², สุชิน ม่วงมี³

เฉลิมวุฒิพิทักษ์ ลาภหลาย⁴ และ นิรุทธ์ นันทามาศวังนรา⁵

Supot Sang Ngern¹, Somtawin Roekngam², Suchin Mungmee³

Chalermwutpitak Laplay⁴, and Nirut Nantamaswangnara⁵

คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ สถาบันรัชต์ภาคย์

Faculty of Liberal Arts and Education, Rajapark Institute, Thailand

E-mail: Supot.97@hotmail.com

Received March 9, 2026; Revised June 5, 2026; Accepted June 10, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษาใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1. ความหมายของการนิเทศภายใน 2. ความจำเป็นของการนิเทศภายใน 3. หลักสำคัญการนิเทศภายใน 4. จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน และ 5. กระบวนการนิเทศภายใน จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า ความหมายของการนิเทศภายใน คือ กระบวนการทำงานร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหารและครูในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษาความจำเป็นของการนิเทศภายใน เป็นการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี หลักสำคัญการนิเทศภายในเป็นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ร่วมมือซึ่งกันและกัน ตามหลักประชาธิปไตยและถูกต้องตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับหลักสูตร จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน เป็นการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานหลักสูตร กระบวนการนิเทศภายในเป็นการทำงานใน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ และขั้นที่ 4 การประเมินผลการนิเทศ

คำสำคัญ: การนิเทศภายใน; กระบวนการนิเทศภายใน; สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This academic article aims to present the essential content concerning internal supervision in educational institutions across five key areas: 1. The Definition of Internal Supervision, 2. The Necessity of Internal Supervision, 3. The Core Principles of Internal Supervision, 4. The Objectives of Internal Supervision, and 5. The Internal Supervision Process. The study revealed that the Definition of Internal Supervision is a collaborative process of mutual assistance between administrators and teachers within an educational institution, intended to enhance the effectiveness of teachers' instruction and ultimately impact the quality of education. The Necessity of Internal Supervision stems from the need to develop teachers with the knowledge and understanding required to keep pace with societal changes and to ensure that instructional development remains current with advancements, especially in technology. The Core Principles of Internal Supervision involve systematic, cooperative operation, adherence to democratic principles, academic correctness, and alignment with the curriculum. The Objectives of Internal Supervision are to develop teachers' knowledge and competence in efficiently organizing teaching and learning activities in accordance with curriculum standards. The Internal Supervision Process comprises four stages: Stage 1: Studying the Current Status and Needs; Stage 2: Supervision Planning; Stage 3: Plan Implementation and Supervision; and Stage 4: Supervision Evaluation.

Keywords: internal supervision; internal supervision process; basic education institutions

บทนำ

การนิเทศภายในเป็นกิจกรรมที่สำคัญของงานวิชาการของสถานศึกษา เพราะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการทำงานร่วมกันของสถานศึกษาระหว่าง คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา เนื่องจากการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของคณะครูและผู้บริหาร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอน (Yuktichat & Rattanasiraprapa, 2021) นอกจากนี้ การนิเทศภายในเป็นการพัฒนาความรู้ให้แก่ครู เพื่อช่วยในการนำไปปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องด้านวิชาการและเป็นการพัฒนา และความสามารถในการจัดกิจกรรม โดยทั่วไปแล้วการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนก่อนที่จะสอนในเนื้อหาในแต่ละครั้ง ซึ่งการนำความรู้เข้าสู่บทเรียนต้องมีความเชื่อมโยง และสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอน การสอนในเนื้อหาจะใช้เทคนิคการสอนอย่างไรให้ผู้เรียนสนใจ โดยเน้นที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเกิดความรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มหรือวิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของเนื้อหาและวัยของผู้เรียน และการสรุปบทเรียน ต้องเป็นลักษณะของการสรุปร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน เพื่อก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริง การจะให้ครูได้เข้าใจและมีความรู้ในการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรของกลุ่มสาระจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบใน 3 ประการ คือกระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา (Office of the Education Council, Ministry of Education, 2022)

ดังนั้น การนิเทศภายในมีความจำเป็นต่อสถานศึกษาในปัจจุบัน เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลให้การศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Kojhiran et al., 2025) สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับตัวในการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และการนิเทศภายในถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เกิดความรู้ พัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (Ounwong & Tesbut, 2025)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนิเทศภายในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยมีประเด็นศึกษาครั้งนี้ 5 ประเด็น ได้แก่ 1. ความหมายของการนิเทศภายใน 2. ความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษา 3. หลักสำคัญการนิเทศภายในสถานศึกษา 4. จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา และ 5. กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านบทความได้เข้าใจประเด็นสำคัญของการนิเทศภายในของสถานศึกษา โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการนิเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศภายใน

ความหมายของการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา เพราะเป็นกระบวนการของการศึกษาที่มุ่งส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนามาตรฐานของการศึกษา โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการนิเทศภายใน ดังนี้ Chinnawong (2023) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน มีการชี้แนะส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้น และใช้เทคนิคการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกันให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด Yanaso (2019) ได้ให้ความหมายการนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานที่มีผู้บริหารเป็นผู้กำกับในการดำเนินการ โดยมีการวางแผนควบคุมการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันของบุคลากรในสถานศึกษา โดยมีเทคนิค ชี้แนะ กระตุ้น ยั่วยุ ส่งเสริม เพื่อช่วยเหลือให้ครูผู้สอนเกิดความกระตือรือร้น และใช้เทคนิคการสอนเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของนักเรียน ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนด และ Uttasaha et al. (2020) ให้ความหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารวิชาการอย่างสร้างสรรค์ ที่อาศัย

การปฏิบัติงานร่วมกันของคณะครู และผู้บริหารโรงเรียน โดยอาศัยหลักธรรมชาติความเป็นกัลยาณมิตร ได้แก่ ความมีน้ำใจ ร่วมทุกข์ร่วมสุข การช่วยเหลือเกื้อกูล การแนะแนวทางที่ถูกต้อง การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน โดยที่ครูได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยมุ่งหวังความสำเร็จเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา เป็นการกระตุ้นให้ครูมีความเจริญเติบโต และมีความเข้มแข็งในการจัดการเรียนการสอน โดยผู้บริหารและครูในโรงเรียนร่วมมือกัน โดยใช้เทคนิค วิธี และกิจกรรมการนิเทศเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และการควบคุมการตรวจสอบ ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ มีการประสานสัมพันธ์และเสริมสร้างขวัญกำลังใจ โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ คุณภาพการจัดการศึกษาของนักเรียนดีขึ้นกว่าเดิม เช่นเดียวกับหน่วยศึกษานิเทศก์ Supervisory Unit of the Office of the Vocational Education Commission (2021) ได้ให้ความหมายการนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติงานที่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาร่วมมือกันจัดขึ้น โดยมีจุดประสงค์ในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ชี้แนะ เพื่อแก้ไขปรับปรุง พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพที่จะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์เป็นไปในทางที่ดีและมีคุณภาพตามมาตรฐานของหลักสูตร

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วม การวางแผนร่วมกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษา

ความจำเป็นของการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในสถานศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะเป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการช่วยให้บุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครู ผู้ทำหน้าที่การสอนโดยตรง ได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน

Phukandan (2019) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนไว้ว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ เพิ่มพูนศักยภาพในการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาที่เปลี่ยนแปลง ในปัจจุบันการดำเนินการดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นความจำเป็นในการนิเทศทางลบกับทางบวก ความจำเป็นในการนิเทศทางลบได้แก่ ศึกษานิเทศก์มีจำนวนที่จำกัด การนิเทศไม่ทั่วถึง ข้อจำกัดจากสภาพโรงเรียนเป็นต้น ส่วนความจำเป็นทางบวก ได้แก่ เป็นการกระตุ้นครูผู้สอนให้มีการวางแผนในการจัดการเรียนการสอน เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ดังนั้น การนิเทศภายในจึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน

Nuangsakul (2018) ได้กล่าวถึง การนิเทศภายใน มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียน เพราะเป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายในโรงเรียนเอง จึงเข้าใจปัญหาของเพื่อนร่วมงานด้วยกันเป็นอย่างดี สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด ด้วยบรรยากาศแห่งความคุ้นเคยฉันท์มิตร ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องจัด ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนให้ครูช่วยเหลือครู พัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ปรับปรุงการเรียน การสอน ทำให้ครูมีวิสัยทัศน์ก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

Uttasaha et al. (2020) ได้กล่าวว่า ความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ว่า เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นตลอดเวลา รวมทั้งเป็นการช่วยเหลือครูให้เป็นบุคลากรที่มีความสามารถ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อีกทั้ง การนิเทศภายใน ยังเป็นยุทธศาสตร์ของผู้บริหารในการแก้ไข ปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพของ บุคลากรในสถานศึกษา และมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเป็น การนิเทศที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา ผู้บริหารหรือผู้ทำหน้าที่การนิเทศ รู้ปัญหา อย่างแท้จริง และเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ทำงานกัน เป็นการพัฒนาตนเอง

Jiradechakul (2017) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาครู ให้สามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แต่ใน สถานการณ์ปัจจุบันมีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการนิเทศการศึกษาได้ครบถ้วน เนื่องจากขาดปัจจัยสนับสนุน

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา มีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา เพราะเป็นการพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยกระบวนการนิเทศภายในซึ่งครูเป็นผู้สอน จึงสามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีที่สุด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้นิเทศกับผู้ถูกนิเทศ จะก่อให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

หลักสำคัญการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอน และส่งเสริมพัฒนา บุคลากรในการทำงานให้มีความรู้ และทักษะในการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศ ดังนั้น การดำเนินงาน จำเป็นจะต้องยึดหลักการของการนิเทศ ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

Nuangsakul (2018) ได้กล่าวถึง การบริหารโรงเรียนต้องมีลักษณะภาพรวมทั้งหมดของ โรงเรียน หลักการนิเทศภายในโรงเรียนจึงต้องใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม อาศัยความต้องการ และ ความพึงพอใจต่อทุกฝ่าย เพื่อจะได้พัฒนาบุคลากรครูให้ก้าวหน้า ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความเป็นประชาธิปไตย เพื่อส่งผลให้เกิดความสำเร็จมีประสิทธิภาพสูง

Boonchan (2017) ได้สรุปหลักการนิเทศไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน โดยความสมัครใจในการที่จะส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือให้จัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ โดยอาศัยหลักการและกระบวนการในการนิเทศที่ถูกต้อง มีความเป็นวิทยาศาสตร์ และมีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของนักเรียนที่พึงประสงค์

Yuenyong and Laowreandee (2011) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นสำหรับครู เพราะการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการนำเอาความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกสู่ภายในโรงเรียน ให้ครูเกิดการพัฒนาการทำงานของตนเอง แต่การนิเทศภายนอกโรงเรียนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของโรงเรียนได้ เนื่องจากจำนวนศึกษานิเทศมีน้อย การออกเยี่ยมเยียน แวะแนว และติดตามผลในเรื่องต่าง ๆ มีข้อจำกัด จึงมีหลักสำคัญที่ต้องมีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือ 1) การให้การบริการของผู้นิเทศจากภายนอกโรงเรียนมีข้อจำกัด 2) การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการนิเทศตรงตามความต้องการที่สุด เพราะผู้นิเทศอยู่ภายในโรงเรียน รู้ปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง 3) บุคลากรภายในโรงเรียน มีความรู้ ความสามารถกว่าเดิม ซึ่งถือเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการนิเทศเป็นอย่างดี 4) เป็นการส่งเสริมให้ครู อาจารย์ เกิดการทำงาน โดยรู้จักคิด และแก้ปัญหาตนเองแทนการช่วยเหลือจากบุคลากรที่อยู่ภายนอกโรงเรียน 5) สามารถควบคุม ติดตามการปฏิบัติงาน หรือผลการนิเทศได้ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า หลักสำคัญการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และมีความต่อเนื่องด้วยความร่วมมือซึ่งกันและกัน ตามหลักการของประชาธิปไตย และความถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยมุ่งการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามต่อกัน ก่อให้เกิดการช่วยเหลือกันให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จ ครู และผู้นิเทศมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน และทำงานร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรและวิสัยทัศน์อันจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการในการส่งเสริม สนับสนุนในกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และมีความสอดคล้องกับนโยบาย และมาตรฐานทางการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และการนิเทศเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี โดยมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ดังนี้

Boonmak (2021) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ว่า เพื่อพัฒนาครูด้วยความรู้ที่นามธรรมสูงขึ้น การมีส่วนร่วมและผลงานที่สะสม โดยการนำการทำงานเชิงวิชาชีพครูเพื่อประโยชน์ของนักเรียนทุกคน และเปลี่ยนเจตคติของโรงเรียนที่เห็นว่าห้องเรียนต้องถูกแยกไปอิสระเหมือนเกาะ เป็นวิชาหรือสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงด้วยระบบการสอนในโรงเรียนสู่ห้องเรียนในแต่ละห้อง ทำให้ห้องเรียนมีการพัฒนาหลากหลาย แนวคิดมากกว่าแนวคิดเดียว การนิเทศการสอน

ตามความมุ่งหมาย โดยมุ่งส่งเสริมให้เจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพและด้านปรับปรุงการสอน และส่งเสริมความเจริญของงามของครู

Ministry of Education (2019) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีในการปฏิบัติการนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถนำหลักการ แนวคิด และกระบวนการนิเทศมาใช้ดำเนินการบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการของโรงเรียน แล้วนำมาดำเนินการวางแผนการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนได้ถูก รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้ดี โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริม สนับสนุน ให้กำลังใจ รวมทั้งให้ความร่วมมือ ครูผู้สอน ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ และ 3. เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน โดยใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ รวมทั้งการทำงานเป็นทีม มีการวางแผนและแก้ปัญหาร่วมกัน

Wonganutrarat (2019) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ 5 ประการ ดังนี้ 1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหาร และงานวิชาการของสถานศึกษา 2. เพื่อบริการงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3. เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ วิจัย และประเมินผล เพื่อปรับปรุงคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา 4. เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา และผู้สอน และ 5. เพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะผู้สอนให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษา ทั้งสามารถใช้แก้ปัญหาเหล่านั้น

Phukandan (2019) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ว่า การนิเทศภายในมีจุดมุ่งหมาย คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการในการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอน เสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอน การปฏิบัติตนของครู ประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอน เสริมขวัญกำลังใจให้ครูมีความไว้วางใจ และความมั่นคงในความก้าวหน้าทางวิชาชีพ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อการเรียนของนักเรียน

Thotsasa (2018) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ว่า คือ การช่วยเหลือครูให้มีความรู้ ความสามารถในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความเจริญของงามแก่นักเรียน ทั้งยังสร้างขวัญและกำลังใจการปฏิบัติงานของครู ให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มาตรฐานตามหลักสูตร โดยมีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ มาใช้เป็นการเพิ่มศักยภาพให้แก่ผู้เรียน และตัวครูเอง การประสานงานและความร่วมมือให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างงานต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้อง และสร้างความมั่นใจ มั่นคงในอาชีพครู อันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อีกทั้งยังก่อให้เกิดขวัญ กำลังใจในการทำงาน อันจะส่งผลถึงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามแผนการศึกษาชาติ

กระบวนการนิเทศภายใน

กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นสิ่งที่จำเป็น และสำคัญอย่างยิ่ง ที่ผู้นำเขตจะต้องกำหนดขึ้นสำหรับใช้ในการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศภายในประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลจริงในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยนักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้

Worathadasawat (2023) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศ เป็นลำดับขั้นตอนในการนิเทศร่วมกัน อย่างเป็นระบบ ระหว่างผู้นำเขตกับผู้บริหารนิเทศ เพื่อให้การนิเทศการศึกษาบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การวางแผนการนิเทศ การกำหนดแนวทางการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ และการประเมินผล แล้วนำผลการประเมินมาปรับปรุงให้เหมาะสม และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

Bowornsak (2018) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาว่ามีขอบเขตการดำเนินการที่กว้าง คือไม่เพียงแต่เรื่องการนิเทศการสอน แต่ยังเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสอน การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมใหม่ ๆ สำหรับกระบวนการนิเทศการศึกษา หรือกระบวนการนิเทศการสอน ไม่จำเป็นต้องกำหนดตายตัวว่าควรเป็นกระบวนการขั้นตอน ขึ้นอยู่กับว่าจะแจกแจงพฤติกรรม การปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจนมากหรือน้อยแค่ไหน ที่สำคัญกระบวนการในการนิเทศการสอนควรประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผน การดำเนินการนิเทศ และการวัดและประเมินผลการนิเทศ ซึ่งวัดและประเมินทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ของกระบวนการซึ่งประกอบด้วย สมรรถภาพของครูผู้นำเขต และผลการเรียนรู้ของนักเรียน อันเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด

Thammuwithikul (2018) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา สามารถดำเนินการ อย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา เป็นการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาของสถานศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการทางด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ดำเนินการตามตัวบ่งชี้หรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือกรณีที่ดำเนินการได้ตามมาตรฐานขั้นตอนแล้วควรหาแนวทางพัฒนาให้ต่อเนื่องได้ในทิศทางใด 2. แสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเป็นการแสวงหาแนวทางหรือกิจกรรมของสถานศึกษา ที่จะพัฒนางานวิชาการ โดยพิจารณาศักยภาพของสถานศึกษา ทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณที่จะสามารถพัฒนาด้านกิจกรรมอย่างหลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยมุ่งเน้นที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นหลัก และปรับกิจกรรมที่เป็นโครงการพิเศษ บูรณาการเข้าสู่การจัดกิจกรรมในห้องเรียน โดยใช้ระบบนิเทศภายในสถานศึกษา 3. การดำเนินการแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนดไว้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการหรือกำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยคำนึงถึงศักยภาพของบุคลากรที่รับผิดชอบ และ

กิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริงในสถานศึกษาจนบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง คือ การพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ การนิเทศติดตามผล การแก้ปัญหา และพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาการดำเนินงาน 4. นิเทศติดตามผลผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายควรมีวิธีการนิเทศติดตามผลอย่างหลากหลาย มีเครื่องมือที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ทั้งนี้การนิเทศติดตามต้องสามารถระบุคุณภาพการนิเทศว่าอยู่ในระดับใด มีข้อที่ควรแก้ไขปรับปรุงเช่นไร การดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษานั้นควรประสานสัมพันธ์กับนิเทศภายนอกสถานศึกษา และ 5. การประเมินผลและรายงานผลการแก้ไขปัญหและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาว่าบรรลุผลตามเกณฑ์มาตรฐานตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จหรือไม่เพียงใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข มีส่วนใดที่จะต้องพัฒนาให้มากขึ้น ทั้งนี้สถานศึกษาควรดำเนินการประสานกับการนิเทศภายนอกสถานศึกษาในการช่วยเหลือแนะนำ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศเป็นการกำหนดแผนงานโครงการกิจกรรมการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ขั้นที่ 3 การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศเป็นการปฏิบัติตามขั้นตอนในการดำเนินการนิเทศร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และขั้นที่ 4 การประเมินผลการนิเทศเป็นการตรวจสอบความสำเร็จของการดำเนินงานโดยกำหนดวิธีการและหลักเกณฑ์ประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการนิเทศ

บทสรุป

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรเพราะบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทางการศึกษาเช่นกัน ครูถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะเป็นผู้นำนโยบาย หรือความต้องการของสถานศึกษานำไปปฏิบัติ นโยบายดี อย่างไรก็ตาม ถ้าครูหรือบุคลากรไม่เข้าใจก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการศึกษา ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการนิเทศภายในคือ การปรับปรุง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน โดยเฉพาะกระบวนการนิเทศภายในซึ่งเป็นลักษณะของการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ซึ่งเป็นบุคลากรในสถานศึกษา ในลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของบุคลากรเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เริ่มจากการเสนอประสบการณ์ในการเรียนการสอนในลักษณะต่างคนต่างเสนอความคิดให้มากที่สุด ให้ครอบคลุมปัญหาหรือแนวทางที่ต้องการ 2) อภิปรายแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุด้วยผลในลักษณะของการถกเถียง 3) สรุปประเด็นจากการอภิปรายร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ จนตกผลึก 4) นำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือพัฒนาการเรียนการสอนกระบวนการนิเทศในสถานศึกษาต้องมีความชัดเจน โดย

เริ่มจากการศึกษาปัญหาและความต้องการจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องอภิปราย การวางแผนการนิเทศภายใน โดยการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจน ทั้งสิ่งที่จะดำเนินการ วัน เวลา ผู้รับผิดชอบ การปฏิบัติตามแผน และการนิเทศเป็นขั้นการปฏิบัติร่วมกันในการทำงาน ซึ่งในขั้นนี้สำคัญเพราะการทำงานร่วมกันต้องมีความเข้าใจตรงกัน และร่วมกันทำงานในแนวทางที่ดีและมีประสิทธิภาพที่สุด การประเมินผลการนิเทศ เป็นการประเมินผลทางการศึกษาเพื่อดูว่าการนิเทศได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพราะ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลสถานศึกษาจะได้มาวางแผนปรับปรุงกระบวนการนิเทศ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครูที่จะส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

References

- Boonchan, B. (2017). *Factors affecting internal supervision in schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 4*[Master's thesis, Buriram Rajabhat University].
- Bowornsak, O. (2018). *Development of a supervision model to promote critical thinking skills for science teachers in opportunity expansion schools*[Doctoral dissertation, Mahasarakham University].
- Chinnawong, K. (2023). *Internal supervision roles of school administrators affecting work motivation of teachers in Thailand 4.0 era under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong*[Master's thesis, Rambhai Barni Rajabhat University]. Thai Digital Collection. https://dcms.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=660386
- Jiradechakul, K. (2017). *Handbook for internal supervision in schools*. Tara Aksorn Printing.
- Kojhiran, P., Whattananarong, A., Poovatanakul, V., & Nirunthawee, S. (2025). Factors of Success of Internal Supervision in Basic Education Institutions. *Journal of MCU Ubon Review*, 10(1), 3005–3018. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/286011>
- Ministry of Education. (2019). *National education standards B.E. 2561*. 21 Century.
- Nuangsakul, P. (2018). *Conditions and problems of internal supervision in opportunity expansion schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 3*[Master's thesis, Buriram Rajabhat University].
- Office of the Education Council, Ministry of Education. (2022). *Measures to restore learning loss*. <https://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1942>

- Ounwong, T., & Tesbut, K. (2025). Development of internal supervision guidelines using professional learning community concept in schools under Roi Et Primary Educational Service Area Office 2. *Journal of Educational Administration and Supervision*, 16(2), 239–256. <https://so20.tci-thaijo.org/index.php/JAD/article/view/594>
- Phukandan, R. (2019). *Development of an internal supervision model using team-based learning in secondary schools*[Doctoral dissertation, Mahasarakham University].
- Supervisory Unit of the Office of the Vocational Education Commission. (2021). *Guidelines for internal supervision on instructional management of vocational education institutions in Bangkok*. Kurusapa Ladprao Press.
- Thammuwitkul, A. (2018). *Educational quality development plan*. <http://panchalee.wordpress.com/2009/04/28/education-plan/>
- Uttasaha, J., Sirasatanan, P., & Warupradit, S. (2020). Administrators' leadership affecting internal supervision in schools under the Office of Non-Formal and Informal Education. *Udon Thani Rajabhat University Academic Journal*, 8(2), 17– 31. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/UDRUJ/article/view/244118>
- Wonganutrarat, P. (2019). *Academic administration*. Bangkok Promotion Center.
- Worathadasawat, W. (2023). *The mixed educational supervision model to enhance active learning management of secondary school teachers*[Doctoral dissertation, Naresuan University]. NU Intellectual Repository. <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5835>.
- Yanaso, Y. (2019). *A study of internal supervision roles of basic education school administrators in Chanthaburi, Rayong, and Trat provinces*[Master's thesis, Rambhai Barni Rajabhat University].
- Yuenyong, Y., & Laowreandee, W. (2011). The development of a differentiated supervision model to enhance classroom action research competency of teachers in Bangkok archdiocese, educational region 5. *Silpakorn Educational Research Journal*, 3(2), 196–209. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/7054>
- Yuktichat, K., & Rattanasiraprapa, N. (2021). Classroom based supervisory performance of Anubanwatlukkea Prachachanutid school under Kanchanaburi primary educational service area office 2. *Journal of Educational Administration, Silpakorn University*, 12(2), 17–34. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EdAd/article/view/252049>